מנורת המאור — דברים שאדם חייב לעשות לבנו

ארבעה דברים חייב אדם לעשות לבנו. ואלו הן. א' למולו. ב' לפדותו אם הוא בכור. ג' ללמדו תורה וללמדו אומנות שיאכל ממנה. כדי שתתקיים התורה בידו. ד' להשיאו אשה. ויש אומרים אף להשיטו בנהר. כדגרסינן בפרק קמא דמסכת קידושין ת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות, ויש אומרים, אף לשוטו בנהר. ר' יהודה אומר, כל מי שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו ליסטות, ליסטות ס"ד, אלא כאלו מלמדו ליסטות. למולו מנא לן, שנא' וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלהים. לפדותו מנא לן, דכתי' (שמות כב, כח) בכור בניך תתן לי. ללמוד תורה מנא לן, דכתיב (דברים יא, יט) ולמדתם אותם את בניכם. תניא ולמדתם אותם את בניכם. לבניכם ולא לבני בניכם. א"כ, מה ת"ל (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך. א"ר יהושע בן לוי, כל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתו' כאלו קבלה מהר סיני, שנא' והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב וגו'. ר' חייא בר אבא לא הוה טעים אומצא עד דמטי ליה לינוקה לבי כנישתא. רבה בר רב הונא לא הוה טעים אומצא עד דמקרי לינוקיה מוספא. להשיאו אשה מנא לן. דכתי' (ירמיהו כט, ו) קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו. ללמדו אומנות מנא לן, דכתי' (קהלת ט, ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת. אם אשה ממש היא, כשם שחייב להשיאו אשה כך חייב ללמדו אומנות, ואם תורה היא, כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות. להשיטו בנהר, מאי [טעמא], חיותיה היא.

ועוד גרסי' במ' קדושין בפרק עשרה יוחסין, ר' מאיר אומר, לעולם לא ילמד אדם אלא אומנות נקייה וקלה, שאין לך אומנות שאין בה עניים ועשירים, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות, אלא הכל לפי זכותו של אדם. ר' שמעון אומר, מימי לא ראיתי ארי סבל, צבי קייץ, שועל חנוני, זאב מוכר קדרות. והלא דברים קל וחומר, ומה אלו, שלא נבראו לשמש את קונם, מתפרנסין שלא בצער, אני, שנבראתי לשמש את קוני, אינו דין שתהא פרנסתי שלא בצער. מי גרם לי להתפרנס בצער, הוי אומר אלו חטאי, לפי שהרעותי מעשי קפחתי פרנסתי. לעולם לא ילמד אדם את בנו חמר וגמל וספן, רועה וחנוני, מפני שאומנותן אומנות ליסטין. החמרים רובן נבלים, הגמלין רובן לסטין, הספנין רובן צדיקים. דרש בר קפרא, לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקייה וקלה, מאי היא. [אמר רב יהודה], מחטא דתלמיותא. תניא ר' יהודה אומר, אין לך אומנות שעוברת מן העולם, אשרי מי שראה את הוריו באומנות נקייה, אוי מי שרואה את הוריו באומנות פגומה. אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסקי, אשרי מי שאומנותו בסם, אוי לו למי שאומנותו בורסקי. ר' מאיר אומר, לעולם ילמד [אדם] את בנו אומנות נקייה וקלה ויבקש רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר (חגי ב, ח) לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות.

תניא ר' נהוראי אומר, מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה, שיהו אוכלין שכרה בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא. לפי שכל האומניות שבעולם אין עומדין לאדם אלא בימי בחרותו ובזמן שכחו עליו, אבל אם נפל בידי חולי או למדה של ייסורין, או שנכנס לזקנה, אינו יכול לעמוד במלאכתו, והוא מת ברעב, אבל התורה אינו כן, אלא מגדלתו ומשמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית טובה בזקנותו. ולא עוד, אלא שהב"ה מחבב את הצדיקים בזקנותן יותר מבנערותן. וכן אתה מוצא בצדיקים, שעסקו בתורה עד שלא באת, [וברכן הב"ה. בנערותן מהו אומר, וקווי ה' יחליפו כח. בזקנותן מהו אומר, עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו. וכן אתה מוצא באברהם אבינו ע"ה ששמר את התורה עד שלא באת], שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי, וברכו הב"ה, בנערותו ובזקנותו. בנערותו הוא אומר, ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה, ובזקנותו מהו אומר, ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל.